

Uw kind onterven: kan dat zomaar?

Tekst **Dorine van Kesteren**
Beeld **iStockphoto**

Uw zoon al jaren niet gezien of gesproken? Een dochter met problematische schulden en een gat in haar hand? Of hopeeloos verslaafd? Er zijn talloze redenen om een kind te willen onterven. Maar, ontferd of niet, kinderen hebben nog steeds recht op een deel van de nalatenschap van hun ouder: de legitieme portie. 'Je zet een kind eruit bij de voordeur, maar vervolgens komt het via de achterdeur weer binnen', vat Desiree van den Hoonaard, kandidaat-notaris bij Verhees Notarissen in Katwijk, het beeldend samen.

Onterving vraagt om een gang naar de notaris, want het kan alleen bij testament. De legitieme portie is een geldvordering op de nalatenschap, ter grootte van de helft van het bedrag dat het kind volgens de wet zou erven. Omdat het ontferde kind geen erfgenaam meer is, heeft hij geen recht op *spulletjes* van de overledene.

Stel dat vader overlijdt in een klassiek gezin met twee kinderen, dan is de legitieme portie de helft van een derde deel (ook moeder telt mee als erfgenaam) van de nalatenschap. Bij de berekening van het bedrag tellen eerdere giften mee. 'Heeft vader zijn zoon ontferd en tijdens zijn leven drie keer 10.000 euro geschonken aan zijn dochter, wordt de legitieme portie op basis van

het totaal berekend. Alleen schenkingen die de erflater meer dan vijf jaar geleden aan andere personen dan de kinderen heeft gedaan, blijven erbuiten', zegt Bernard Schols, hoogleraar Succiesrecht aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Van den Hoonaard: 'Het gaat dus niet alleen om wat er in de nalatenschap zit, maar ook om wat erin had kunnen zitten.'

KEIHARDE TERMIJN

Het ontferde kind krijgt de legitieme portie niet automatisch. Binnen vijf jaar na het overlijden van vader of moeder moet het kind die claimen. Dat kan met een telefoontje of aangetekende brief – dat laatste is uiteraard verstandiger in verband met het bewijs – naar de erfgenamen of de executor. Die termijn van vijf jaar is overigens keihard. Schols: 'Een dag te laat en alles is weg. Niet wéten dat je vader of moeder is overleden, is geen excuus. Overigens mogen notarissen ontferde kinderen niet opsporen. Traditionele notarissen, die zijn opgegroeid met het erfrecht van vóór 2003, hebben daar nog steeds weleens moeite mee. Vroeger was het namelijk een doodzonde om een kind over het hoofd te zien.'

'Notarissen hebben geen informatieplicht jegens ontferde kinderen. Wij schrijven hen dus niet aan om hen te >>

Individualisering, ingewikkelde familieverhoudingen: het zijn kenmerken van deze tijd. En dus willen ouders steeds vaker een kind onterven. Kan dat? Nee, denkt u misschien. Het kan echter wel. Maar kinderen die ontferd zijn, staan niet helemaal met lege handen. Hoe zit dat precies?

wijzen op hun rechten. Dit doen we alleen als onze cliënt daartoe opdracht geeft', zegt ook Ilona Jongbloed-Sasburg, kandidaat-notaris bij Verhees Notarissen. Van den Hoonaard: 'Als de cliënt niet wil dat het onderfde kind te zijner tijd op de hoogte wordt gebracht van zijn overlijden, gaan wij wel met hem in gesprek. Vijf jaar lang hangt er dan namelijk een zwaard van Damocles boven het hoofd van de erfgenamen: doet het onderfde kind wel of geen beroep op de legitieme portie?'

TERUGHALEN

Recht hebben op een legitieme portie is één ding, het geld daadwerkelijk krijgen, is een tweede. Want wat als vader of moeder bijvoorbeeld het leeuwendeel van de nalatenschap inmiddels heeft weggeschonken aan de andere kinderen of aan een goed doel? In dat geval moet het onderfde kind zijn legitieme portie 'terughalen' bij zijn broers en zussen of het goede doel in kwestie. Jongbloed-Sasburg: 'Soms leidt dit tot rechtszaken en zelfs tot beslagleggingen op woningen, pensioengelden of bankrekeningen.'

Het invoepen van de legitieme portie komt vaker voor, merkt professor Bernard Schols. 'De maatschappij verhardt, ook erfrechtelijk, en mensen gaan steeds meer op hun juridische strepen staan. In eerste instantie probeert de notaris in al zijn onpartijdigheid tussen partijen te bemiddelen. Vaak willen de erfgenamen niet alle financiële informatie – bankafschriften, aangifte erfbelasting, taxatierapporten – overhandigen en dan wordt al snel de

stap naar de rechter gezet. De notaris heeft geen dwangmiddelen, de rechter natuurlijk wel.'

UITSTELLEN

In uw testament kunt u het moment uitstellen waarop uw onderfde kind zijn legitieme portie kan claimen. In principe kan dat na zes maanden na het overlijden van de erflater, maar het is mogelijk om vast te leggen dat de legitieme portie pas opeisbaar is als de langstlevende partner is overleden. Als er geen testament is, dan geldt de wettelijke verdeling (het 'staats erfrecht', in de woorden van Schols). Het moment van opeisbaarheid van de legitieme portie wordt hierbij standaard uitgesteld tot het overlijden van de langstlevende.

Maar de wettelijke verdeling betreft alleen gehuwden en mensen met een geregistreerd partnerschap. Samenwoners die een kind willen onterven en de langstlevende willen beschermen, moeten dus in actie komen. Schols: 'Zij móeten in een testament vastleggen dat de legitieme portie pas opeisbaar is na het overlijden van de langstlevende.'

Nog een opvallend punt: u bepaalt zelf in welke vorm u de legitieme portie wil gieten. Dat hoeft niet in geld! Schols noemt dit 'onterven voor gevorderden'. 'Misschien voldoet iemand in zijn testament de claim wel met een vakantie-huisje in Siberië of een oude vrachtwagen. Mocht het kind dit 'geschenk' niet accepteren, dan wordt de waarde ervan toch in mindering gebracht op de legitieme portie. Een voorbeeld: als de legitieme >>

Onbedoeld onderfde

Een jong stel, samenwonend. In hun testament staat zij hun partner tot enig erfgenaam benoemen. Na de geboorte van hun kindje wordt dit niet aangepast. De man overlijdt plotseling. Op basis van het testament is het kind impliciet onderfde. Namens het minderjarige kind doet de moeder een beroep op de legitieme portie. Het kind erft dan dus toch van zijn vader; ten koste van het erfdeel van de moeder. Dit is van belang omdat het kind nu zijn 'eigen vermogen' heeft – niemand weet immers of moeder ooit een nieuwe partner (met kinderen) tegenkomt en de verschillende vermogens zich gaan vermengen. Zie hier ook de noodzaak van het regelmatig updaten van testamenten.

De legitieme portie onwaardig

Een aan drugs verslaafd kind steelt van zijn ouders en wordt daarvoor veroordeeld.

In de wet staat: 'hij die onherroepelijk is veroordeeld wegens een opzettelijk tegen de erflater gepleegd misdrijf', is onwaardig 'om uit een nalatenschap voordeel te trekken'. Diefstal wordt juridisch gekwalificeerd als een misdrijf. Dat betekent dat dit kind onwaardig is om van zijn ouders te erven – en dus ook geen recht heeft op de legitieme portie. In dit geval is onterven dus volledig onterven.

Ontferd of niet ontferd, that's the question

portie 80.000 euro bedraagt, het legaat van het vakantie-huisje ook 80.000 euro waard is en het kind het legaat niet aanvaardt, dan eindigt het dus met niets.'

BELEHREN

Notarissen gaan doorgaans niet over één nacht ijs als cliënten een 'ontervingswens' hebben. 'De notaris belerht zijn cliënten, zodat zij op de hoogte zijn van de inhoud en betekenis van onterving en weloverwogen een beslissing nemen. Maar uiteindelijk mag iedereen zelf weten wat hij doet', zegt Schols, zo lang hij of zijn maar bij zijn volle verstand is.

Van den Hoonaard: 'Het is onze taak mensen voor te lichten over de gevolgen en de risico's, voor zichzelf én de kinderen.' Jongbloed-Sasburg: 'Zo vertellen wij dat vijf jaar onzekerheid grote vertraging in de afwikkeling van de nalatenschap kan veroorzaken. Mensen moeten die mogelijke claim dan toch in hun achterhoofd houden. Een langstlevende die het huis verkoopt bijvoorbeeld, moet een deel van de opbrengst reserveren voor het ontferde kind dat misschien ooit nog op de stoep staat om zijn vordering te innen.'

Volgens Schols moeten notarissen vandaag de dag ook rekening houden met mogelijk financieel misbruik van kwetsbare ouderen. 'Een nieuw maatschappelijk probleem. Is er misschien een kwaadwillende derde die iemand in de richting van onterving duwt, ten gunste van zichzelf?' Daarnaast komen de emotionele gevolgen van onterving

aan de orde. Schols: 'Het is de ultieme motie van wantrouwen, een grotere vernerding is bijna niet denkbaar.' Jongbloed-Sasburg: 'Onterving is niet alleen heftig voor het kind in kwestie, maar kan ook de band tussen de broers en zussen onderling beschadigen.' Van den Hoonaard: 'Soms bedenken mensen zich nadat ze er een nachtje over hebben geslapen. Of na een aantal jaar, omdat de relatie met het betreffende kind zich herstelt. Daarom is het aan te raden dat mensen eens in de vijf jaar terugkomen bij de notaris om te kijken of hun testament nog wel actueel is. Persoonlijke omstandigheden veranderen, de wet- en regelgeving verandert...'

GEEN TABOE

Het lijkt of de behoefte tot onterven de laatste jaren toeneemt. Uit onderzoek van de KNB, de beroepsorganisatie van notarissen, bleek zelfs dat 40 procent van de Nederlanders meent dat volledig onterven mogelijk zou moeten zijn – dus zonder dat er nog aanspraak gemaakt kan worden op de legitieme portie. Onterven is geen taboe meer, merkt ook Schols tijdens zijn talloze lezingen en (theater) colleges in het land. 'De maatschappij verandert. Het individu wordt belangrijker geacht dan de bloedbanden. Verder zijn er steeds meer *patchworkfamilies*, waardoor de verhoudingen meer op scherp komen te staan.' <<

Een Nederlandse, gefortuneerde ondernemer woont al enige tijd in Londen. Hij wil dat op zijn nalatenschap het Engelse recht van toepassing is. Met een reden: het Engelse recht kent geen legitieme portie en hij wil een van zijn kinderen onterven. Maar een rechtskeuze is alleen geldig als de erflater heeft gekozen voor het land waarvan hij de nationaliteit bezit – en de ondernemer is Nederlander. De volgende vraag is of hij Engeland zijn 'domicile' mag noemen. En hoewel hij in Londen woonde en een groot deel van zijn leven zich daar afspeelde, vindt de Nederlandse rechter hier uiteindelijk onvoldoende aanknopingspunten voor. Het gevolg: het Nederlandse recht geldt en de ontferde zoon kan zijn legitieme portie claimen.

Laat eens in de vijf jaar nagaan of uw testament nog actueel is'